

Een waarneming van de lederschildpad *Dermochelys coriacea* (Linnaeus, 1758), en de eerste waarneming van *Stomatolepas dermochelys* Monroe & Limpus, 1979 aan de Belgische kust

Jan Haelters en Francis Kerckhof

Samenvatting

Op 10 september 1998 werd door het vissersschip O.62 vóór De Haan een deel van een lederschildpad *Dermochelys coriacea* (L.) opgevist. Deze linkerkant van het dier, zonder de kop, was zeer vers. Vermoedelijk was het andere deel niet ver uit de buurt. Dat spoelde inderdaad een dag later aan te Wenduine, maar werd jammer genoeg op het strand begraven. Bij het ontgraven enkele dagen later was dit stuk al in een verregaande staat van ontbinding en waren heel wat beenderen gebroken. Hoogstwaarschijnlijk was het dier geraakt door een scheepsschroef. De totale lengte van het dier bedroeg naar schatting 170 cm (recht gemeten), en het woog ongeveer 250 kg. Het betrof waarschijnlijk een mannetje. Op het dier werden enkele zeepokken *Stomatolepas dermochelys* Monroe & Limpus 1979 verzameld. Het was pas de tweede melding van de stranding van een lederschildpad aan de Belgische kust, en de eerste waarneming van deze zeepokken voor België.

Summary

On September 10, 1998 part of a leatherback turtle *Dermochelys coriacea* (L.) was found in the nets of the trawler O.62, fishing off De Haan on the Belgian coast. The left side of the turtle, the head missing, was very fresh. The other remains of the animal were probably not too far away. Indeed, the next day the rest of the carcass washed ashore at Wenduine. Alas, it was buried on the beach. By the time this part was dug up (a couple of days later), it was already badly decomposed, and a lot of the bones were broken. Most probably the animal had been hit by a ship's propellor. The total length of the animal was around 170 cm (measured straight), and it must have weighed around 250 kg. It probably was a male. From the animal a number of barnacles *Stomatolepas dermochelys* Monroe & Limpus 1979 were collected. This was only the second report of a leatherback turtle from the Belgian coast, and the first observation of *Stomatolepas dermochelys* in Belgium.

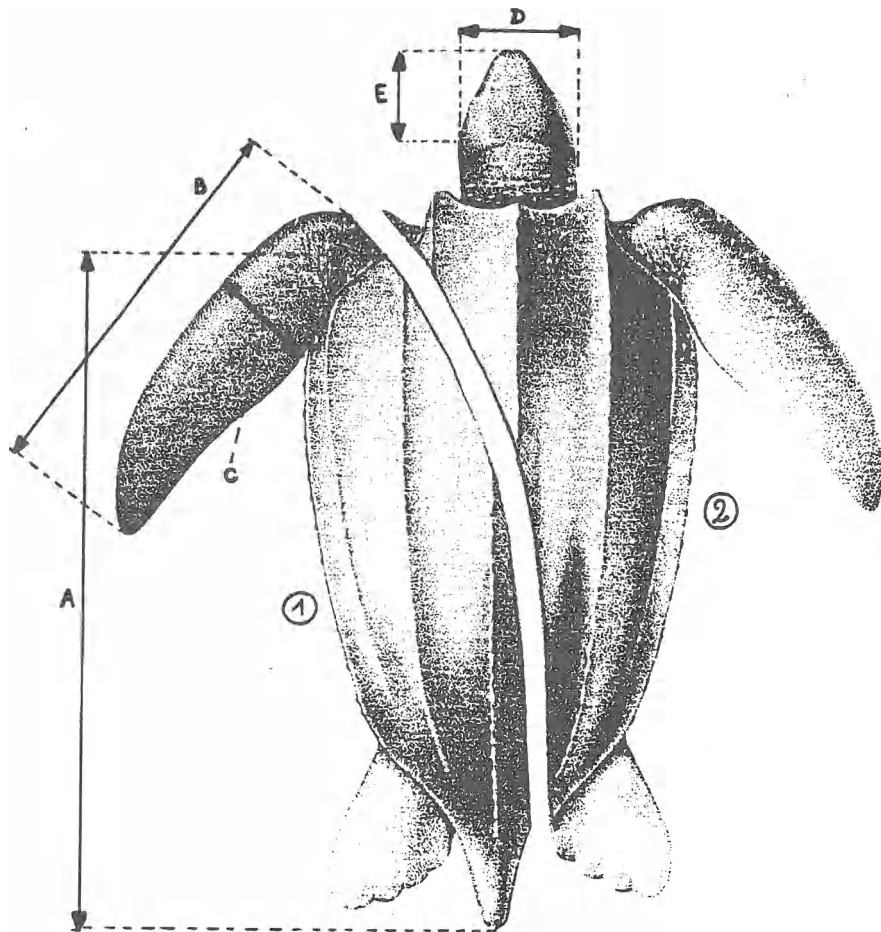
Vangst en stranding

Op 10 september 1998 werd vóór De Haan door de O.62 'Dini' een deel van een lederschildpad *Dermochelys coriacea* (Linnaeus, 1758) opgevist. De bemanning getroostte zich de moeite om het stuk, dat zo'n 80 kg woog, niet overboord te gooien, maar binnen te brengen in Oostende om het af te geven bij het Noordzeeaquarium. Verantwoordelijken van het aquarium brachten onmiddellijk het KBIN (Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) op de hoogte van deze ongewone vangst. Het KBIN beschikt slechts over de resten van één dier dat meer dan 100 jaar geleden buit gemaakt werd nabij Kaap de Goede Hoop. Het Instituut liet dan ook onmiddellijk zijn interesse blijken.

Van het deel van de schildpad dat door de O.62 opgevist werd ontbrak de kop en het grootste gedeelte van de rechterkant. Ventraal was minder van het dier nog aanwezig dan dorsaal. Ook het grootste gedeelte van de ingewanden ontbrak. Vermoedelijk werd het dier door de schroef van een schip geraakt. Het is niet mogelijk te bepalen of dit de doodsoorzaak was, of dat dit pas na de dood gebeurde. Opvallend aan het stuk schildpad was dat het zeer vers was. Het dier was ongetwijfeld levend tot voor onze kust geraakt. Het andere deel kon niet ver uit de buurt zijn. De rest van het dier, ongeveer 150 tot 180 kg zwaar spoelde inderdaad een dag later aan te Wenduine. Jammer genoeg werd het KBIN niet op de hoogte gebracht van deze stranding. Men besliste om het kadaver in te graven op het strand om reukhinder te beperken, en het de volgende maandag over te brengen naar het vilbeluik (het was inmiddels al vrijdagavond). Via persartikelen in de zaterdagkranten werden wetenschappers van het KBIN op de hoogte gebracht van deze stranding. Die lieten de resten van het dier opgraven en overbrengen naar Brussel. Helaas was dit deel van het dier de volgende dinsdag reeds in een verregaande staat van ontbinding. Bovendien waren door het begraven en ontgraven reeds heel wat botten gebroken. Omdat het dier in twee fasen aangetroffen werd, meldden bepaalde kranten dat kort na elkaar twee lederschildpadden aangespoeld waren. Het bleek echter duidelijk dat het hier de resten van slechts één dier betrof.

Enkele afmetingen van de schildpad worden weergegeven in onderstaande figuur (naar Brongersma 1972). Uit deze afmetingen valt af te leiden dat de lengte van de carapax van het dier, recht gemeten, ongeveer 135 cm was. De totale lengte van het deel dat in Wenduine aanspoelde was volgens krantenberichten 175 cm. Hoe deze lengte gemeten werd kon niet nagegaan worden, maar de totale lengte van dit volwassen, maar nog niet

volgroeide dier lag hoogstwaarschijnlijk tussen 165 en 175 cm. Na het ontgraven was dit niet meer na te gaan. De staart van de lederschildpad stak ongeveer 10 cm achter het schild uit, waaruit kan afgeleid worden dat het waarschijnlijk een mannetje betrof.

Deel 1: opgevisd door de O.62; ongeveer 80 kg
 Deel 2: aangespoeld in De Haan; 150 - 180 kg

Lengte A (grootste gedeelte schild):	124 cm
Lengte B (lengte voorste zwempoot):	88 cm
Lengte C (grootste breedte voorflipper):	28 cm
Lengte D (breedte kop):	22 cm
Lengte E (lengte kop tot huidweefsel nek; dorsaal gemeten):	20 cm

Ter vergelijking kunnen we de afmetingen van een lederschildpad die per ongeluk gevangen werd in Engeland in 1971 weergeven (Brongersma 1972). Alle afmetingen werden recht gemeten.

	Lederschildpad De Haan/Wenduine 1998	Lederschildpad Engeland 1971
Totale lengte	165 - 175 cm	172 cm
Schildlengte	± 135 cm	135 cm
Spanwijdte voorste flippers	-	202 cm
Lengte voorste flipper	88 cm	78 cm
Lengte kop	20 cm (dorsaal gemeten)	24,9 cm
Breedte kop	20 cm	20,6 cm
Gewicht	? (240 - 290 kg)	224 kg

Foto 1: Deel dat door de O.62 opgevisht werd

Foto 2: Trieste aanblik van het opgegraven deel, enkele dagen nadat het aangespoeld was te Wenduine

Stomatolepas dermochelys Monroe & Limpus, 1979

Zowel op het deel van de lederschildpad opgevist door de O.62, als op de resten van het dier die terug opgegraven waren, werden enkele zeepokken verzameld. Met behulp van Huwae (1985) konden ze gedetermineerd worden als *Stomatolepas dermochelys*, een kleine zeepok typisch voor de lederschildpad. Ze werden aangetroffen op de weke huid van de nek en de poten. Heel typisch voor deze pokken is dat ze lichtjes ingebed liggen in de huid van de schildpad. De afmeting van de verzamelde zeepokken bedraagt ongeveer 7 x 5 mm.

Zeeschildpadden in België in het verleden

De lederschildpad komt voor in alle tropische tot gematigde zeeën. De broedgebieden in het Atlantische deel van zijn verspreidingsgebied situeren zich in de Caraïben, Florida, Centraal en Zuid-Amerika en de westkust van Afrika.

Er zijn slecht weinig waarnemingen en strandingen van zeeschildpadden bekend van België. Van de lederschildpad werd slechts één stranding, daterend van 24 december 1988, beschreven (Van Gompel, 1989). In tegenstelling tot het dier van 1998 betrof het toen een kadaver in staat van ontbinding. In hetzelfde artikel wordt nog een waarneming van een zeeschildpad, en het opzuigen van een lederschildpad door een baggerboot beschreven. Gegevens over andere lederschildpadden in onze wateren zijn er niet. Volgens Maitland (1897) dwaalt het dier af en toe af naar de kusten van België en Nederland, maar hij geeft geen verdere details. In de 'Faune de Belgique' van De Witte (1948) wordt de lederschildpad niet vermeld, maar wel de stranding of vangst in Belgische wateren van de onechte karetschildpad (*Caretta caretta*) en de soepschildpad (*Chelonia mydas*). Brongersma (1972), die een overzicht maakte van alle bekende gegevens van zeeschildpadden van de Atlantische kusten van Europa, met inbegrip van de Noordzee, geeft een overzicht van de strandingen en de vangsten bij ons van deze twee soorten.

Zeeschildpadden in onze buurlanden

In onze buurlanden werden meer strandingen en vangsten van de lederschildpad gemeld, vooral van de zomermaanden en het vroege najaar (Brongersma 1972). Sinds 1972 werden in Nederland nog een aantal strandingen en waarnemingen van lederschildpadden bekend. De meest recente stranding dateert van 29 oktober 1998, toen een zeer ontbonden kadaver op het strand van Zandvoort aangetroffen werd (Hoogmoed, pers.meded.). Als men de biologie van de lederschildpad en de zeestromingen bestudeert, dan lijkt de meest waarschijnlijke weg waarlangs exemplaren de Noordzee binnenkomen niet via het Kanaal, maar 'om de Noord', d.w.z. via de noordelijke verbinding van de Noordzee met de Atlantische Oceaan. In Frankrijk zijn van de Kanaalkusten trouwens slechts enkele strandingen bekend (Brongersma 1972, Duguay 1982, 1983, 1985, Thiebaut et al. 1992,...). Het valt evenwel niet uit te sluiten dat af en toe ook lederschildpadden via het Kanaal de Noordzee bereiken.

In de Golf van Gascogne (vooral de kusten van de Vendée en de Charente-Maritime) is de lederschildpad een niet zelden geziene gast tijdens de zomer en het najaar. In het najaar en de winter spoelen er vaak dode dieren aan. Een lederschildpad die er gevangen werd droeg een merkteken dat aangebracht was in Guyana, wat de hypothese van een verspreiding via de Golfstroom bevestigde (Duguay 1997). Een opmerkelijke vindplaats in het Verenigd koninkrijk is de Baai van Carmarthen in Wales, waar in 1995 en 1996 in totaal 13 lederschildpadden aanspoelden (Godley et al. 1998). In tegenstelling tot de

andere zeeschildpadden, die via zeestromingen eerder toevallig in noordelijke wateren van de Atlantische Oceaan terechtkomen, beschouwt men in het Verenigd Koninkrijk de lederschildpad als een inheemse diersoort.

De zeeschildpadden die ooit waargenomen werden in de Noordzee zijn naast de lederschildpad de onechte karetschildpad (*Caretta caretta*), Kemps zeeschildpad (*Lepidochelys kempii*), de soepschildpad (*Chelonia mydas*) en de echte karetschildpad (*Eretmochelys imbricata*). Van deze laatste soort is in noordelijke wateren slechts één vondst (in het Kanaal in 1953) bekend (zie Brongersma, 1972). Ongetwijfeld zijn enkele waarnemingen van de soepschildpad en waarschijnlijk ook van de onechte karetschildpad afkomstig van overboord gegooide exemplaren, of van dieren die een schipbreuk overleefden. Vooral de soepschildpad werd tot de tweede wereldoorlog vaak levend getransporteerd naar Europa als voedselbron.

De lederschildpad: buitenbeentje onder de reptielen

De lederschildpad is niet enkel de grootste zeeschildpad; het is tevens één van de grootste reptielen. Het dier kan bijna een ton zwaar worden, en de spanwijdte van de voorpoten kan 3 meter bedragen. Een aantal opmerkelijke kenmerken onderscheiden de lederschildpad van alle andere zeeschildpadden.

De lichaamstemperatuur van dit "koudbloedig" dier kan in koude wateren 25° hoger zijn dan de temperatuur van het water (Paladino et al. 1990). Het dier wordt dan ook - voor een reptiel - zeer noordelijk aangetroffen. Het wordt in de zomermaanden regelmatig gezien rond Newfoundland en Labrador, in wateren met een temperatuur van 9 - 15°C. Eén enkele keer werd daar een dier in de winter waargenomen, zwemmend tussen ijsschotsen (Goff & Lien 1988). Diverse waarnemingen en strandingen zijn bekend van Noorwegen, waarvan verschillende ten noorden van de Noordpoolcirkel (tot ten noorden van 70° NB; Gulliksen 1990). De aanpassingen om in koud water overleven zijn o.a. een grote lichaamsomvang, een dikke laag isolerend weefsel en een aangepaste bloedcirculatie.

De lederschildpad duikt dieper dan de andere zeeschildpadden. Uit metingen en afleidingen aan de hand van het duikprofiel zijn wetenschappers ervan overtuigd dat het dier dieptes van meer dan 1000 meter bereikt (Eckert et al. 1989).

Het voedsel van de lederschildpad bestaat vooral uit kwallen (Scyphozoa). Den Hartog en Van Nierop (1984) vonden resten van zes soorten kwallen die algemeen voorkomen in de Noordzee terug in de ingewanden van enkele lederschildpadden afkomstig van Nederland en Engeland.

Bedreiging

Hoewel de lederschildpad voorkomt in alle oceanen is het een bedreigde diersoort waarvan de omvang van de populaties de laatste tientallen jaren sterk gedaald is. De status van deze diersoort is volgens de *World Conservation Union* bedreigd. Op de stranden waar eieren gelegd worden verzamelt men die nog steeds, en veel dieren worden nog gestroopt. Een andere bedreiging vormt de incidentele vangst bij de lijnvisserij op tonijn, bij het vissen met pelagische sleepnetten, maar vooral bij het vissen met drijfnetten. Ook het verstrikt raken in touwen, zoals van kreeftenfuiken en potten die ingezet worden bij de vangst van wulken komt vaak voor. Dé grootste bedreiging vormt wellicht het inslikken van plastic. Zo meldden Duguay et al. (1998) dat bij meer dan de helft van 43 geautopsieerde lederschildpadden delen van plastic zakken in de maag aanwezig waren, wat uiteindelijk tot de dood van de dieren leidde of zou kunnen leiden. In verband met deze bedreigingen bestaat een grote hoeveelheid literatuur (zie o.a. De Metrio et al. 1983, Godley et al. 1998, Henwood et al. 1987, Waldichuk 1987).

De lederschildpad valt ondermeer onder de beschermingsmaatregelen ingesteld door de Conventie van Washington (CITES), de Conventie van Bonn (i.v.m. migrerende diersoorten), de Conventie van Bern (bescherming van Europese wilde dieren en natuurlijke habitats) en de Habitatsrichtlijn van de Europese Commissie.

De lederschildpad is zeer moeilijk groot te brengen in gevangenschap. Mede daardoor en door het feit dat het hier een bedreigde en beschermde diersoort betreft zal men het zelden in aquaria aantreffen. In minder dan 4 jaar tijd bereikte een lederschildpad die grootgebracht werd in het Aquarium van de Universiteit van Luik een schildlengte van 85 cm en een gewicht van 50 kg (Voss et al. 1988, Bels et al. 1988). Dit dier werd achteraf vrijgelaten.

Dankwoord

Hierbij willen we van harte de bemanning en de schipper van de O.62 'Dini' bedanken, voor het binnenbrengen van deze belangwekkende vangst, evenals verantwoordelijken van het Noordzeeaquarium te Oostende.

Literatuur

- Bels V., F.Rimblot-Baly & J.Lescure (1988). Croissance et maintien en captivité de la Tortue Luth *Dermochelys coriacea* (Vandelli, 1761). Revue française d'aquariologie, herpétologie, 15(2): 59-64
- Brongersma L.D. (1972). European Atlantic turtles. Zoologische Verhandelingen Leiden 121, 318pp.
- De Metrio G., G.Petrosino, A.Matarese, A.Tursi & C.Montanaro (1983). Importance of the fishery activities with driftlines on the populations of *Caretta caretta* (L.) and *Dermochelys coriacea* (L.) (Reptilia, Testudines) in the Gulf of Taranto. Oealia, 9(1): 43-53
- Den Hartog J.C. & M.M. Van Nierop (1984). A study of the gut contents of six leathery turtles *Dermochelys coriacea* (Linnaeus) (Reptilia: Testudines: Dermochelyidae) from British waters and from the Netherlands. Zoologische Verhandelingen Leiden 209, 36pp.
- Duguy R. (1982). Observations de tortues luth (*Dermochelys coriacea*) sur les côtes de France en 1981. Annales de la Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime, 6(9): 1015-1020
- Duguy R. (1983). Observations de tortues luth (*Dermochelys coriacea*) sur les côtes de France en 1982. Annales de la Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime, 7(1): 153-157
- Duguy R. (1985). Observations de tortues luth (*Dermochelys coriacea*) sur les côtes de France en 1984. Annales de la Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime, 7(3): 381-384
- Duguy R. (1986). Observations de tortues marines sur les côtes de France en 1985. Annales de la Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime, 7(4): 543-546
- Duguy R. (1997). Les tortues marines dans le Golfe de Gascogne. Annales de la Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime, 7(66): 633-645
- Duguy R., P.Morinière & C.Le Milinaire (1998). Facteurs de mortalité observés chez les tortues marines dans le Golfe de Gascogne. Oceanologica Acta, 21(2): 383-388
- Eckert S.A., K.L.Eckert, P.Ponganis & G.L.Kooyman (1989). Diving and foraging behavior of leatherback sea turtles (*Dermochelys coriacea*). Canadian Journal of Zoology, 67(11): 2834-2840
- Godley B.J., M.J.Gaywood, R.J.Law, C.J.McCarthy, C.McKenzie, I.A.P.Patterson, R.S.Penrose, R.J.Reid & H.M.Ross (1998). Patterns of marine turtle mortality in British

- waters (1992 - 1996) with reference to tissue contaminant levels. *Journal of the Marine Biological Association of the United Kingdom*, 78: 973-984
- Goff G.P. & J.Lien (1988). Atlantic leatherback turtles, *Dermochelys coriacea*, in cold water off Newfoundland and Labrador. *The Canadian Field-Naturalist*, 102(1): 1-5
- Gulliksen B. (1990). Observasjoner av Havlaerskilpadde i Nord-Norge (Nord-Troms) høsten 1989. *Fauna* 43(1): 43-45
- Henwood T.A. & W.E.Stuntz (1987). Analysis of sea turtle captures and mortalities during commercial shrimp trawling. *Fishery bulletin*, 85(4): 813-817
- Huwaë P.H.M. (1985). De rankpotigen (Crustacea - Cirripedia) van de Nederlandse kust. Strandwerkgemeenschap, Tabellenserie no. 28
- Maitland R.T. (1897). Prodrôme de la faune des Pays-bas et de la Belgique Flamande ou énumération systématique de tous les animaux y observés depuis 1679 - 1897 excepté les araignées et les insectes. Leiden, Brill, X - 62pp.
- Paladino F.V., M.P.O'Connor & J.R.Spotila (1990). Metabolism of leatherback turtles, gigantothermy, and thermoregulation of dinosaurs. *Nature*, 344: 858-860
- Thiebaut E. & C.Le Milinaire (1992). Capture d'une tortue luth *Dermochelys coriacea* (L.) dans la région de Roscoff. *Cahier Biologie Marine*, 33(2): 269-271
- Van Gompel J. (1989). Eerste waarneming aan de Belgische kust van de lederschildpad *Dermochelys coriacea* (Linnaeus, 1758). *De Strandvlo*, 9(4): 102
- Voss J., C.Bastin, V.Bels, S.Fetter, R.Marechal & Ch.Michel (1988). Elevage d'une tortue luth *Dermochelys coriacea* (Vandelli, 1761) à l'Aquarium Universitaire de Liège. *Cahiers d'Ethologie Appliquée* 8(3): 457-466
- Waldichuk M. (1987). Sea turtles: endangered species. *Marine Pollution Bulletin* 18(12): 623-627
- Witte G.F. (1948). Faune de Belgique: Amphibiens et Reptiles. Bruxelles, Patrimoine du Musée royal d'Histoire naturelle de Belgique, 321pp.

**Jan Britostraat 24
8200 Brugge**

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**